

Володимир Могилевський вважає себе щасливою людиною, хоч у родині кажуть, що він невдаха. Мав можливість спілкуватися з корифеями українського образотворчого мистецтва — В. Касіяном, М. Глущенком, С. Шишком, П. Білецьким, О. Лопуховим, В. Пузирковим; протягом майже 30-ти років йому пощастило працювати й спілкуватися з професором Юрієм Асєєвим — як студент, співробітник на його кафедрі, аспірант. Могилевський, на щастя, може усамітнитись у невеличкій, але відомій багатьом майстерні на Андріївському узвозі, наповненій його творами, книжками та затишком. Він з властивим йому гумором любить підкреслювати, що живе майже за Чеховим, котрий полюбляв казати, що має законну дружину — медицину і коханку — літературу, періодично навідуючись то до одної, то до іншої. Йому вже шістьдесят, але він, не набувши статків, пишається тим, що має: широкі знання та повага студентів і співробітників академії, а ще те, що є в нього дві улюблені пасії — мистецтвознавство та мистецтво — й обидві вони доповнюють одна одну. Конфліктів між ними, здається, ще не було.

Володимир ШПІЛЬЧАК,
кандидат педагогічних наук,
доцент

ХУДОЖНИК, УЧЕНИЙ, ПЕДАГОГ

В історії культури Західної України він залишився як постать яскрава і багатогранна, проявивши себе і як художник-монументаліст, і як живописець і графік, і як мистецтвознавець і громадський діяч. Та найважливішою віхою його життя стало створення художньо-графічного факультету при Івано-Франківському педагогічному інституті ім. В. Стефаника (нині Прикарпатський національний університет).

Михайло Фіголь народився 18 жовтня 1927 р. у с. Крилос, що було резиденцією галицьких князів. Хата майбутнього художника знаходилася під Княжою горою — на Підгородді. Саме там 1936–1937 роках відбулися події, свідком яких він став. Видатний археолог Я. Пастернак розкопав поблизу його хати фундаменти Успенського собору і саркофаг галицького князя Я. Осмомисла. Знахідка настільки вразила Михайла, що він це дитяче враження проніс через усе своє життя, присвятивши Давньому Галичу багато епічних історичних полотен, серію графічних портретів галицьких князів і найважливішу наукову працю свого життя — монографію «Мистецтво стародавнього Галича», що вийшла 1997 р. в київському видавництві «Мистецтво».

1961 р. М. Фіголь закінчив Інститут живопису, скульптури і архітектури ім. І. Рєпіна у Ленінграді (учителі І. Бродський, О. Чубова). Спершу працював на Івано-Франківському художньому комбінаті Художнього фонду України. У 1972 р. захистив кандидатську дисертацію «Українська сатирична графіка кінця ХІХ — початку ХХ ст.», що невдовзі вийшла як монографія. Протягом життя Михайло Фіголь написав безліч статей про українських художників, видав багато альбомів, зокрема «Ярослав Пстрак» (1966), «С. Кириченко і Н. Клейн» (1970), ґрунтовну працю «Мистецтво Румунії» (1986). Та найбільше він уславився як майстер великих епічних полотен на тему Стародавнього Галича. Митця називають співцем рідного краю. Пейзаж складає найбільшу частину творчої спадщини художника. Він малював околиці Галича, карпатські краєвиди, пейзажі на основі матеріалу, зібраного під час численних подорожей. Багато творів Фіголь виконав у мальовничому

Князь Данило Романович.
1205–1264

Князь Василько Романович.
1270

Князь Лев Данилович.
1270–1301

карпатському містечку Ворохті, куди щороку приїжджав зі студентами на практику. Його пейзажам притаманна неповторна авторська декоративно-площинна манера, енергійність чистих кольорів і водночас зваженість композиції, монументальність вирішення. Особливо вражають монументальністю й епічністю його карпатські краєвиди, що навіюють відчуття вічності [1].

Небайдужість М. Фіголя до долі національної культури яскраво проявилась у створенні ним у 1970–1980-х рр. галереї живописних портретів відомих діячів української історії — полковника Семена Височана, Роксолани (Насті Лісовської з Рогатина), засновника Хрестовоздвиженського монастиря в Скиті Манявському, афонського ченця Йова Княгинецького, письменників Лесі Українки, Василя Стефаника та ін. Митець створив також серію портретів сучасників — М. Зорія, Д. Іванцева, С. Пушика, Христини Сорохтей та ін. Цим творам притаманна лаконічність і промовистість художніх засобів, гармонійне поєднання особистісних психологічних рис моделі і неповторних прикмет часу.

У 1964 р. М. Фіголь був одним з ініціаторів викладання мистецьких дисциплін в Івано-Франківському педінституті. Водночас почав працювати як науковець. Його мистецтвознавчі дослідження мали важливе значення для подальшого вивчення і популяризації творчості західноукраїнських художників О. Сластьона, К. Устияновича, О. Кульчицької, Я. Пстрака, О. Сорохтея та ін. [2].

Прикарпаття має давні мистецько-культурні традиції. У краї діяли потужні народні мистецькі осередки, працювали відомі митці. Проте отримати вищу художню професійну освіту в першій половині ХХ ст. можна було тільки за межами Прикарпаття — у Росії, Кракові, Мюнхені, Парижі. У той період у Станіславові працювала група майстрів, зокрема М. Антоняк, Я. Бембнович, М. Зорій, Я. Лукавецький, О. Сорохтей та ін. Також з містом пов'язана творчість М. Бринського, Д. Іванцева, Г. Крука, А. Манастирського, Ю. Марковського, М. Сосенка, які приїжджали з різних теренів України. З 1891 р. в Станіславові діяла школа дерев'яного промислу, в якій можна було отримати початкову художню освіту. Культурне життя Прикарпаття було під значним впливом Львова, який був визнаним мистецьким центром. А в Івано-Франківську до 1980-х рр. мистецькі процеси мали певною мірою провінційний характер.

Важливими осередками для розвитку культурно-мистецького життя краю

стали Спілка художників, сформована у післявоєнний період, а також відкрита 1959 р. художня школа і 1980 р. художній музей. У школах Прикарпаття у 1970-х рр. працювало всього лише з десятком учителів образотворчого мистецтва з вищою спеціальною освітою. В Україні в той час графіку, яка була основним видом навчання у школах, викладали тільки в Одеському художньому училищі та Київському художньому інституті.

Важливу подією культурного життя краю стало відкриття 1981 р. художньо-графічного відділення в Івано-Франківському педінституті. Такий факультет роком раніше виник у Кривому Розі. Ідея створення такої спеціальності в Івано-Франківську належала М. Фіголю. До речі, реалізація її в тих умовах була справою непростюю. Йому вдалось переконати керівництво інституту, отримати необхідні дозволи в багатьох інстанціях, зокрема в Міністерстві освіти і науки, а також закласти основи навчально-методичного забезпечення спеціальності. У 1983 р. було створено кафедру образотворчого мистецтва, креслення і праці, яку очолив М. Фіголь. Йому вдалося сформувати творчий колектив і націлити його на амбітні плани. З перших років існування худграфу він став тією ланкою художнього життя краю, яка згодом активізувала всі напрями мистецької діяльності — виставкову, мистецтвознавство й критику, музеєзнавство. У 1991 р. митець був удостоєний високого звання «Заслужений художник України».

Він спромігся власним прикладом і постійною роботою з творчою молоддю здійснити широкомасштабне дослідження мистецької спадщини галицького краю. Митець подав приклад відданості науці, завершивши багаторічну працю і захистивши докторську дисертацію 1998 р. на тему «Мистецтво стародавнього Галича».

За тривалий час художньо-педагогічної діяльності професор М. Фіголь виховав ціле покоління талановитої творчої молоді. Колишні студенти відзначають його вміння зацікавити мистецтвом, особливий такт, небайдужість до перших кроків молодих митців. М. Фіголь постійно прагнув зробити щось вагоме для рідного краю, бачив шляхи досягнення часом у непростих умовах бажаного результату [3].

Наслідком активної науково-дослідницької роботи художньо-педагогічного спрямування у 1990-х рр. колективом кафедри було підготовлено значний обсяг методичної літератури і оновлено зміст викладання більшості дисциплін. Викладачі худграфу як члени Науково-методичної ради з образотворчого мистецтва брали участь у розробці концепції естетичного виховання учнівської молоді, стандартів освіти, написанні і рецензуванні навчально-методичної літератури [3].

Набуття інститутом статусу університету 1992 р. певною мірою змінило пріоритети в науково-дослідній роботі факультету. Основним напрямом стали мистецтвознавчі дослідження. Активізації наукової роботи сприяло відкриття при факультеті магістратури та аспірантури. Випускники художньо-графічного факультету нині успішно проводять науково-дослідну роботу в сфері художньої педагогіки у різних містах країни. Вони долучились до відкриття мистецьких кафедр в інших вузах.

В останні роки життя М. Фіголь активно і напружено працював. Він був одним з організаторів грандіозної науково-культурної програми, присвяченої святкуванню 1110-річчя Галича. У 1998 р. М. Фіголь збудував поряд з власним будинком в Івано-Франківську, на вулиці Волинській, 2, мистецьку галерею, в якій виставив свої монументальні полотна. Сьогодні ця галерея має статус громадського музею, а вулиця Волинська стала вулицею Михайла Фіголя. Нині в галереї порядкує його дружина, відомий свого часу в місті лікар-педіатр Тетяна Данилівна Фіголь. До речі, діти Михайла Павловича пішли творчими шляхами: син Лесь нині відомий львівський художник, доцент Львівської академії мистецтва, донька Ксеня — викладач гри на фортепіано у Львівській музичній школі імені Соломії Крушельницької.

Він був пристрасним колекціонером, зібрав надзвичайно цікаву й цінну колекцію мистецьких артефактів. Зокрема, в ній є давньоруські предмети, знайдені на Підгородді в Крилосі, полотна І. Труша, Я. Пстрака, О. Заливахи, В. Патики, М. Глуценка та інших відомих майстрів. Фіголю вдалось зібрати унікальну збірку народного одягу та вишивки, гуцульської кераміки, різьбярства. Заслужений художник України, доктор мистецтвознавства, професор М. Фіголь відійшов у за-світ 25 травня 1999 року. Та залишилися його учні, які продовжують розвивати мистецтво краю, виховують нові покоління митців, залишилися його статті й книжки, зрештою — його галерея. Сьогодні ще вагомим виглядає внесок М. Фіголя в розвиток культурно-мистецького життя Прикарпаття, зокрема у забезпечення високопрофесійними кадрами навчальних закладів мистецького профілю. Михайло Фіголь започаткував багато справ у різних ділянках художньої творчості. Активно розвивається Інститут мистецтв Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, у створенні якого він брав активну участь. Сьогодні можна ствердно вказати, що на початку 1990-х рр. в Івано-Франківську була сформована школа художньої педагогіки, у формуванні й становленні якої велика заслуга належить професору М. Фіголю. Самобутня творчість його як живописця, наукова і громадська діяльність були спрямовані на утвердження національного мистецтва. Прикарпатці, відзначаючи 1115-річчя Давнього Галича, з вдячністю згадували цього визначного подвижника, інтелектуала й надзвичайно цікаву людину.

1. Коваль І., Совтус Ю. Михайло Фіголь (Спроба наукового та мистецького портрета). — Галич, 2004. — 124 с.

2. Хом'як Л. Образи сучасників у портретній творчості Михайла Фіголя // Матеріали наук. практик. конференції «Михайло Фіголь: життя і творчість». — Ів.-Франківськ, 2007. — С. 88–96.

3. Антонович Є. А., Свид С. П., Шпільчак В. А. Програми для шкіл (класів) з поглибленим теоретичним і практичним вивченням образотворчого мистецтва. — К.: Рад. шк., 1990. — 87 с.

4. Збірник програм з дисциплін образотворчого циклу. — К., 1992. — 108 с.

Іван НЕБЕСНИК,

*ректор Закарпатського художнього інституту,
професор*

ШІМОН ГОЛЛОШІ ТА ЗАКАРПАТСЬКА ХУДОЖНЯ ШКОЛА

13 вересня 2013 р. у Тячеві було проведено Міжнародну наукову конференцію, присвячену 95-м роковинам від дня смерті Шімона Голлоші (1857–1918) — видатного угорського художника і графіка, керівника Мюнхенської школи живопису, який, починаючи з 1904 р., щорічно провадив виїзні пленери у Тячеві, а 1915 р. остаточно оселився у ньому, жив і працював там до останніх днів свого життя. У рамках конференції у залі районного будинку культури було відкрито картинну галерею, котра відтепер носитиме ім'я видатного митця. Серед її експонатів — репродукції семи робіт Шімона Голлоші тячівського періоду його творчості, які зберігаються в Національній галереї Угорщини, автентичні історичні документи, що стосуються життя та діяльності митця, а також твори з картинної галереї смт Ясіня Рахівського району, написані під час IX Міжнародного пленеру з живопису на честь Шімона Голлоші. На конференції з доповідями про особливості творчості художника виступили: професор, ректор Закарпатського художнього інституту